

ЯНГИЛАНГАН ТАЪЛИМ ЖАРАЁНИДА ҚОЛИПЛАШТИРУВЧИ БАҲОЛАШНИНГ УСУЛЛАРИ

Бабашов Оринбасар,
*Қозоғистон Республикаси,
Туркистон вилояти,
Маҳмуд Қошгарий
мактаб-лицейи ўқитувчиси*

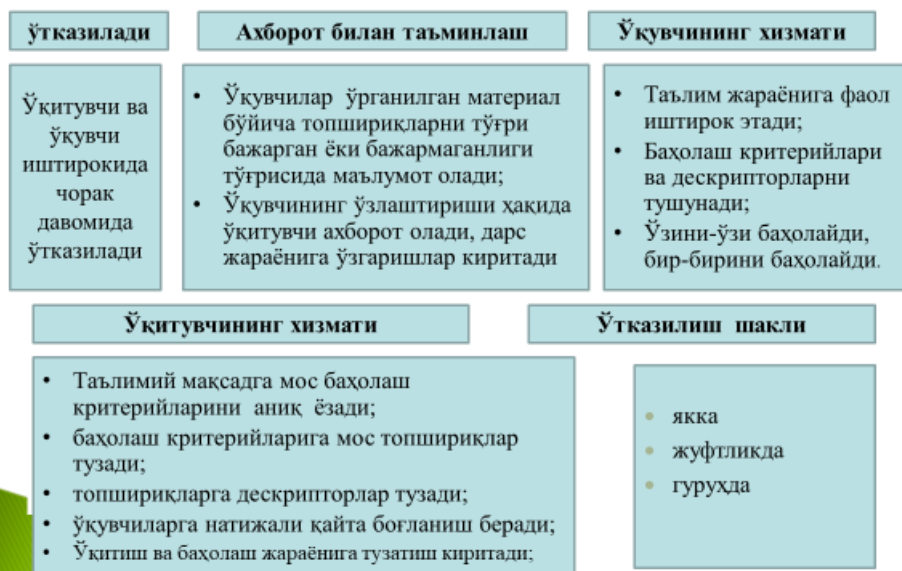
ЯНГИЛАНГАН ТАЪЛИМ МАЗМУНИ

Қолиплаштирувчи баҳолаш – ўқувчи ва ўқитувчи орасидаги қайта боғланишни таъминлайдиган ҳамда ўқув жараёнини шу вақтнинг ўзида тузатишга имконият берувчи баҳолаш тури бўлиб, унинг ўзига хос хусусиятлари қуйидагилардан иборат:

- Қолиплаштирувчи баҳолашда баҳо, балл қўйилмайди;
- ҚБ чорак баҳога таъсир қилмайди;
- ўқувчиларнинг таълимий мақсадларга эришуви баҳолаш мезонларига мос амалга оширилади;
- ҳар бир ўқувчининг олға интилиши учун қайта боғланиш юзага оширилиб борилади.

Қолиплаштирувчи баҳолаш

Қолиплаштирувчи баҳолаш топшириқларини тузиш алгоритми:

ДЕСКРИПТОРЛАР ВА БАҲОЛАШ МЕЗОНЛАРИНИ ТУЗИШ

Топшириқ дарс мавзусига эмас, балки таълимий мақсадларга мувофиқ берилади!!!

Топшириқлар тузиш учун ўқитувчига:

- ўқув дастури билан танишиш, таълимий мақсадларни таҳлил қилиш;
- ўқув дастурига мувофиқ таълимий мақсадлар асосида баҳолаш мезонларини тузиш;

- баҳолаш мезонлари билан фикрлаш кўникмалари даражасига мувофиқ топшириқлар тузиш;

- топшириқларни тузиш вақтида саралаш усулини таъминлаш учун баҳолаш мезонларини ўйлаш кўникмаларининг даражаларига бўлиш

- ҳар бир топшириққа унинг бажарилиш қадамини тавсифлайдиган дескрипторлар тузиш тавсия қилинади.

Таълимий мақсадлар тизими

Дастурдаги таълимий мақсадлар рақамлар ва ҳарфлардан иборат код билан белгиланган. Код белгисининг биринчи рақами синфни, иккинчи ва учинчи рақамлари – дастур бўлимларини, тўртинчи рақам – таълимий мақсад тартибини билдиради. Масалан, 8.2.4.1. кодли белгида “8” – синф, “2.4.” – боб ва бўлим, “1” – таълимий мақсад тартиби.

Ўқув дастури мазмуни 4 бобдан иборат:

- 1) тинглаш ва сўзлаш

- 2) ўқиш

- 3) ёзиш

- 4) адабий тил меъёрларини сақлаш

“Тинглаш ва сўзлаш” боби қуйидаги бўлимлардан таркиб топади:

- 1) матн мазмунини тушуниб етиш;

- 2) асосий мазмунни аниқлай олиш;

- 3) тингланган маълумотни қайта ҳикоя қила олиш;

- 4) воқеа-ҳодисаларни олдиндан шарҳлай олиш;

- 5) диалогларда қатнашиш;

- 6) тингланган материал юзасидан фикр билдириш ва баҳолай олиш;

- 7) нутқ маданиятини шакллантириш.

“Ўқиш” боби қуйидагича:

- 1) ахборотни идрок этиш, тушуниш;

- 2) матннинг тузилишини очиб кўрсата олиш, ундаги асосий фикрни аниқлаш;

- 3) ўқилган матндаги лексик ва синтактик бирликларнинг қўлланишини тушуниш, ифодалай олиш;

- 4) матннинг тури ва жанрини аниқлай олиш, мазмунини шарҳлаш;

- 5) саволларни ифодалаш ва баҳолаш;

- 6) ўқишнинг турли кўринишлардан фойдаланиш;

- 7) турли манбалардан зарур ахборотни қабул қилиш ва изоҳлаш бўлимлари.

“Ёзиш” боби:

- 1) режа тузиш;
- 2) аудио-видеоматериаллар ва ўқилган, тингланган материалларнинг мазмунини баён эта олиши;
- 3) матн яратишда турли адабий меъёрларга асосланиб, изчиллик билан ўз фикрини баён этиш;
- 4) турли услуб ва жанрларда матн яратиш;
- 5) эссе ёзиш;
- 6) ижодий матн ёзиш.

“Адабий тил меъёрларини сақлаш” боби қуйидаги бўлимлардан иборат:

- 1) орфографик(имловий) меъёрларга амал қилиш;
- 2) лексик меъёрларга амал қилиш;
- 3) грамматик меъёрларга амал қилиш;
- 4) пунктуацион (тиниш белгилари) меъёрларга амал қилиш;

Таълимий мақсадлар тизими

Бўлимлар Тинглаш ва сўзлаш	8 –синф	Бўлимлар р ўқиниш	8-синф	Бўлимлар ар ёзиш	8-синф	Бўлимлар адабий тил меъёрлар ини сақлаш	8-синф
1.Матн мазмуни идрок этиш	8.1.1.1. Матндаги асосий мазмунни тушуниш, яширин берилган ахборотни аниқлаш, мақсади ҳақида фикр билдириш	1. Маълумотни (ахборот) идрок этиш.	8.2.1.1. Матндаги асосий мазмунни тушуниш, шунингдек, яширин берилган ахборотни аниқлаш, мақсади ҳақида фикр билдириш	1. Режа тузиш	8.3.1.1. Матннинг ўзига хос жанрини инобатга олган ҳолда оддий ва мураккаб цитатани режа тузиш	1. Орфографик (имловий) меъёрларга амал қилиш	8.4.1.1. Сўзларнинг маъносига кўра турлари – омоним, синоним, антоним, кўп маъноли сўзлар, мустақил ва ёрдамчи сўзларни фарқлай олиши ва ўз ўрнида грамматик меъёрни сақлаган ҳолда қўлай олиш

Қолиплаштирувчи баҳолашда қайта боғланиш

Самарали қайта боғланиш ўқувчининг уч саволига жавоб беради:

Менинг билимим қайси пағонада?

Мен юқори натижага қандай қўл етказаман?

Билимимни ошириш учун нима қилишим керак?

Қолиплаштирувчи баҳолашда

Қайта боғланишнинг қуйидаги усуллари бор:

“Имо-ишоралар”, “Белгилар”, “Смайликлар”

“Рағбатлантирувчи сўзлар”, “Икки юлдуз. Бир тилак”, “Қўл билан белги бериш”, “Светофор”, “Бир дақиқали эссе”, “Гапириш намуналари”, “Оғзаки баҳолаш”, викторина, сўроқлар ва бошқалар.

Қайта боғланишни ёзишда ўқитувчиларга таклифлар

Доим фойдали қайта боғланиш бажаринг. Ўқувчиларга ўз ва бошқаларнинг ишини баҳолашни ўргатинг. Изохсиз айтиладиган «нотўғри», «ёлғон», «ким жавоб беради?» деган жумлалардан эҳтиёт бўлинг. Нотўғри ишни, уни тузатиш учун нима қилиш кераклигини айтинг.

Хатони эмас, тўғри бажарилганини айтинг. Камчиликларга йўл қўймасликнинг йўлини ёки жавобларни қай тарзда яхшилашга бўлиши ҳақида таклиф киритинг. Хатолар ҳақида қуйидагича ахборот бериш мумкин: Қерда хатога йўл қўйилган Хатонинг тури Хатони бартараф этиш учун тadbирлар

Ўқувчининг жавобига бериладиган қайта боғланишда «ноўрин гап», «бундай ўйлашга ким ўргатди» каби салбий сўзлардан, сўз бирикмалардан фойдаланманг. Бундай сўз бирикмалари ўқувчига акс таъсир этади.

Қолиплаштирувчи баҳолаш

Қолиплаштирувчи баҳолаш усуллари таълим фаолиятини ташкил этишнинг турли босқичларида, мавзуни тушунтириш, топшириқ бажариш, ўқувчилар билан қайта боғланиш босқичида қўллаш мумкин. Қолиплаштирувчи баҳолашни якка, жуфтлик ва кичик гуруҳда ишлаш топшириқлар бериш орқали амалга ошириш мумкин.

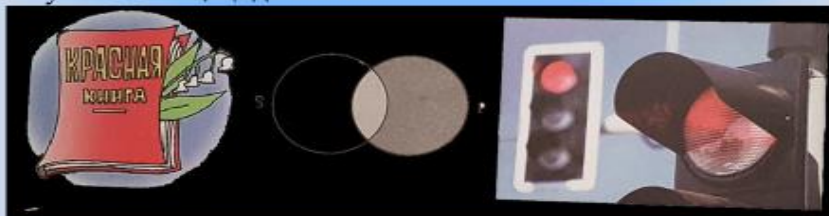
Топшириқ дарс мавзусига эмас, балки таълимий мақсадларга мувофиқ берилади!!!

Узоқ муддатли режа бўлими	V БЎЛИМ. БИОЛОГИК ХИЛМА-ХИЛЛИК
Дарс мавзуси	3-ДАРС. ҚИЗИЛ КИТОБ ЭҲТИЁЖИ
Таълимий мақсадлар	8.2.8.1 мақсадли аудиторияга қаратилган турли матнларнинг мавзу доираси ва композицион қурилиши, тилининг афзалликларини инобатга олган ҳолда матн услубининг ўзига хослигини кийслаш (ахборот, фелъетон, мақола, интервью, очерк, обзор, муножаатнома, хулқнома, таржимаи ҳол, автобиография, аннотация, тезис, реферат, маъруза, изоҳлар ва б.к); 8.4.3.1 адабий тил меъёрларига амал қилган ҳолда гап бўлаклари ва уларнинг турларидан керакли жойларда тўғри ва ўринли фойдаланиш

Ўқув дастури мазмунини 4 бобдан иборат:

- 1) тинглаш ва сўзлаш
- 2) ўқиш
- 3) ёзиш
- 4) адабий тил меъёрларини сақлаш

1. “Қизил китоб” учун нега айнан қизил ранг танланган экан?
2. “Қизил китоб”нинг яратилишига қандай эҳтиёж туғилган?
3. Матннинг асосий ғоясини аниқланг, 1-2 жумла орқали баён этинг.
4. Венн диаграммаси орқали светофордаги чироқнинг қизил ранги билан ушбу китобнинг рангидаги ўхшашлик хусусиятларини таққосланг.
5. Матннинг охириги абзацини кўчириб ёзинг, бош бўлақларнинг тагига чизиб ёзинг.
6. Эга кесим муносабати ҳақида айтинг.

Дескрипторлар:

- савол-жавобда иштирок этади;
- матннинг асосий ғоясини 1-2 жумла орқали баён этади;
- китоб ва светофор рангларини таққослайди, фикрини асослайди;
- бош бўлақларнинг тагига чизади, нима билан ифодаланганлигини белгилайди.

Баҳолаш мезони:

- савол-жавобда иштирок этди;
- матннинг асосий ғоясини 1-2 жумла орқали баён этди;
- Венн диаграммаси орқали рангларини таққослади, фикрини асослади;
- бош бўлақларнинг тагига чизди, нима билан ифодаланганлигини белгилади.

Хулоса ўрнида шуни қайд этиш жоизки, қолиплаштирувчи баҳолашнинг тўғри юритилиши – муваффақиятли жамловчи баҳолаш кафолатидир.